ASIANTUNTIJALAUSUNTO
Leena Kinnunen
käräjätuomari
Pirkanmaan käräjäoikeus
20.5.2026

LAKIVALIOKUNNALLE

Asia: U 14/2024 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta direktiiviksi lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ja seksuaalisen riiston sekä lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavan materiaalin torjumisesta ja neuvoston puitepäätöksen 2004/68/JHA korvaamisesta täydentävä jatkokirjelmä

Viite: Lakivaliokunta 20.5.2025/ U 14/2024 vp / Lausuntopyyntö

Lakivaliokunta on esittänyt Pirkanmaan käräjäoikeudelle asiantuntijapyynnön otsikkoasiassa.

Direktiivin muutosehdotuksen tarkoituksena on tehostaa lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ja seksuaalisen riiston torjumista varmistamalla, että teknologinen kehitys on huomioitu sekä kriminalisoinneissa mahdollisina lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan tekotapoina että keinoina tutkia ja selvittää näitä rikoksia. Lisäksi direktiiviehdotuksen tarkoituksena on tehostaa rikosten ennaltaehkäisyä ja torjuntaa, vahvistaa rikosten uhreille tarjottavaa tukea sekä edistää osapuolten välistä yhteistyötä rikosten ehkäisemisessä ja torjumisessa niin kansallisesti kuin myös jäsenvaltioiden välillä.

Valtioneuvosto on täydentänyt kantaansa direktiiviehdotukseen.

Pirkanmaan käräjäoikeus yhtyy jatkokirjelmässä esitettyihin näkemyksiin siitä, että Suomelle keskeisimpiä kysymyksiä ovat erityisesti rikosten määritelmät ja seuraamustasot, suostumuksen määritelmä ja soveltamisala, raskauttavat seikat, vanhentumisajat, oikeushenkilön rangaistusvastuu, vahingonkorvausvastuu, rikostaustan selvittäminen sekä ilmoittamisvelvollisuus rikoksista. Valtioneuvoston kanta siitä, että jatkoneuvotteluissa pyritään säilyttämään riittävä kansallinen liikkumavara ja joustavuus seuraamusten koventamisperusteita, syyteoikeuden vanhentumisaikoja sekä vahingonkorvausta koskevassa sääntelyssä, on oman rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmämme tasapainon säilyttämisen vuoksi ensiarvoisen tärkeää.

Valtioneuvoston kirjelmä on laadittu huolella ja seikkaperäisesti. Valtioneuvoston täydennykset silmällä pitäen tulevia direktiiviehdotuksen neuvotteluja ovat myös lainsoveltajan kannalta perusteltuja eikä niihin ole huomautettavaa.

Seuraavassa joitakin yksittäisiä huomioita käräjäoikeuden näkökulmasta.

Rikosten määritelmistä ja seuraamustasosta

Uusi 5b artikla velvoittaisi kriminalisoimaan tekoja, jotka liittyvät lasta seksuaalisesti esittävän materiaalin tuottamiseen suunniteltuihin tai muunnettuihin tekoälyjärjestelmiin. Viimeisimmässä puheenjohtajan kompromissiehdotuksessa tekoälyjärjestelmiä koskevaa artiklaehdotusta on rajattu tekotapojen osalta.

Pirkanmaan käräjäoikeus pitää kannatettavana sitä, että tekoälyjärjestelmien hyödyntäminen lasta seksuaalisesti esittävän materiaalin tuottamisessa tulisi kriminalisoinnin piiriin. Verkossa tapahtuva lapsiin kohdistuva seksuaalirikollisuus on lisääntynyt ja on tyypillisesti myös valtion rajat ylittävää. Jatkovalmistelussa tulee kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, ettei 5b artiklan ja yleisnäkemyksessä jo hyväksytyn 8 artiklan välillä ole ristiriitaa tai päällekkäisyyksiä.

Uusi 8a artikla koskisi Euroopan parlamentin ehdottamassa muodossa matkustamista seksuaaliväkivallan tai seksuaalisen riiston tarkoituksessa. Kyseistä artiklaa on muutettu niin, että rikosoikeudellinen vastuu kohdistuisi matkaa järjestävään tahoon, eikä henkilöön, joka matkustaisi rikoksen tekemiseksi. Tämän osalta olisi lainkäyttäjän kannalta toivottavaa, että kriminalisointivelvoite ja sitä kautta tunnusmerkistö ja käsitteistö olisivat yksiselitteisiä.

Direktiiviehdotus tulee mahdollisesti edellyttämään joidenkin vakavampien rikosten enimmäisrangaistusten korottamista. Muistion mukaan neuvottelut seuraamustasojen osalta ovat kesken. Meillä on juuri toteutettu rikoslain 20 luvun kokonaisuudistus, missä erityisesti lapsiin kohdistuvia seksuaalirikosten rangaistusasteikkoja kovennettiin. Neuvotteluissa onkin tärkeää painottaa jäsenvaltioiden kansallisen rangaistusjärjestelmän sisäistä johdonmukaisuutta sekä rikosoikeudellista suhteellisuusperiaatetta, niin kuin lakivaliokunta on jo aiemmassa lausunnossaan todennut.

Suostumuksen määritelmästä ja soveltamisalasta

Direktiiviehdotuksen 3 artiklaan sisältyy velvoite kriminalisoida muun muassa raiskaus. Euroopan parlamentti ehdottaa neuvoston yleisnäkemyksessä hyväksyttyä laajempaa suostumuksen määritelmää. Suomi on suuren valiokunnan kannan mukaisesti (SuVL14/2023 vp) kannattanut suostumuksen puuttumiseen perustuvan raiskaussäännöksen säilyttämistä direktiivissä.

Euroopan parlamentin mietinnössä suostumus määritellään yleisesti useita direktiivin alaan kuuluvia rikoksia koskien 2 ja 10 artiklassa. Neuvoston yleisnäkemykseen ei sisällytetty tällaista laajemmin sovellettavaa suostumuksen määritelmää, joka ei ole minkään yksittäisen rikostunnusmerkistön osa, vaan koskee ennemminkin rikosvastuun yleisiä edellytyksiä.

Pirkanmaan käräjäoikeus kiinnittää huomiota siihen, että rikoslain 20 luvun sääntelyssä puhutaan käsitteistä vapaaehtoisuus ja oikeudettomuus. Valtioneuvoston kriittinen suhtautuminen suostumuksen määritelmän käyttämiseen siten, että se koskisi rikosvastuun yleisiä edellytyksiä eikä yksittäisen rikostunnusmerkistön osaa, on johdonmukainen Suomen kansallisen lainsäädännön tasapainon kannalta.

Raskauttavista seikoista

Euroopan parlamentin kannasta johtuen trilogineuvotteluissa on käyty keskustelua raskauttavia seikkoja koskevan 11 artiklan velvoittavuudesta sekä uusista raskauttavista seikoista. Kokonaisuudessaan velvoittava ja uusilla koventamisperusteilla täydennetty listaus poikkeaa yleisnäkemyksessä hyväksytystä muotoilusta, jossa velvoitetaan sisällyttämään kansalliseen lainsäädäntöön yksi tai useita luetelluista koventamisperusteista. Neuvotteluissa on pyritty säilyttämään yleisnäkemyksessä saavutettua joustavuutta ja löytämään kompromissi kokonaan velvoittavan listan ja yleisnäkemyksen laajasti harkinnanvaraisen listan välillä.

Pirkanmaan käräjäoikeus kannattaa valtioneuvoston näkemystä kompromissin hakemisesta. Meillä koventamis- ja lieventämisperusteet ovat rikoslain 6 luvussa yleisten rangaistusten mittaamista koskevien

säännösten alla. Rikoslajikohtainen koventamisperuste olisi meidän seuraamusjärjestelmässämme vieras, paremmin tämäntyyppinen sääntely voisi sopia kvalifiointiperusteena käytettäväksi.

Lopuksi todetaan, että valtioneuvoston täydentävä jatkokirjelmä on sisällöltään selkeä ja valtioneuvoston täydennetyt kannanotot aiheellisia ja hyvin perusteltuja.

Käräjätuomari Leena Kinnunen